

Evgheni Vodolazkin
Aviatorul

Traducere din limba rusă și note de
ADRIANA LICIU

HUMANITAS
fiction

Fiiceî mele

— Ce tot scrieți acolo?

— Descriu obiecte, senzații. Oameni. Scriu în fiecare zi acum, cu speranța că le salvez de la uitare.

— Lumea Domnului e prea mare pentru a conta pe reușită aici.

— Știți, dacă fiecare va descrie părticica lui, cât de mică, din această lume... Deși, la drept vorbind, de ce mică? Se va găsi întotdeauna cineva cu o cuprindere destul de mare.

— De exemplu?

— De exemplu, un aviator.

Discuție în avion

PARTEA ÎNTÂI

I-am spus: când e frig, pune-ți căciula, altfel îți îngheață urechile. Uite și-acum câți trecători sunt fără urechi, i-am spus. Ea a fost de acord, mă rog, da-da, ar trebui, dar nu și-a pus-o. A râs de glumă, și tot fără căciulă a mers. O imagine de soiul ăsta îmi apare în minte, deși, despre cine e vorba, nu pot să-mi dau seama.

Sau, să zicem, mi-am amintit un scandal – urât, epuizant. N-am nici o idee unde s-a petrecut. Mi-e ciudă că discuția începuse bine, pot spune chiar binevoitor, dar pe urmă, din vorbă-n vorbă, a dat în ceartă. Important e că după aceea m-am mirat: de ce, pentru ce?

Cineva a remarcat că așa se întâmplă deseori la parastase: vreo oră și jumătate se spune ce om bun a fost răposatul. După aceea, cineva dintre cei veniți amintește că, de fapt, răposatul numai bun n-a fost. Și-atunci, ca la comandă, încep mai mulți să își spună părerea, să completeze – și, încetul cu-ncetul, se ajunge la concluzia că, una peste alta, a fost un ticălos fără pereche.

Sau chiar ceva trăsnet de-a binelea: unui om i se dă în cap cu o bucată de salam, și omul se rostogolește la vale, se rostogolește și nu poate să se oprească, și, rostogolindu-se, i se învârtește capul...

Capul meu. Se învârtește. Zac în pat.

Unde sunt?

Pași.

A intrat un necunoscut în halat alb. A stat în picioare și, cu un deget pe buze, s-a uitat la mine (ușa e întredeschisă și

se mai vede capul cuiva). Eu, la rândul meu, m-am uitat la el – chipurile, fără să văd. Pe sub genele nu foarte strânse. El a observat că tremurau.

— V-ați trezit?

Am deschis ochii. Apropiindu-se de patul meu, necunoscutul a întins mâna:

— Geiger. Medicul dumneavoastră.

Am scos de sub pătură mâna dreaptă, și am simțit cum Geiger mi-o strânge cu grijă. Așa cum atingi ceva când te temi să nu-l rupi. A întors pentru o clipă capul, și ușa s-a închis cu zgomot. Fără să-mi lase mâna, Geiger s-a aplecat spre mine:

— Iar dumneavoastră sunteți Innokenti Petrovici Platonov, nu-i așa?

N-am putut să confirm. Dacă așa spune înseamnă că are un temei. Innokenti Petrovici... Mi-am ascuns în tăcere mâna sub pătură.

— Nu vă amintiți nimic? a întrebat Geiger.

Am clătinat din cap. Innokenti Petrovici Platonov. Respectabil. Poate ușor livresc.

— Vă amintiți cum m-am apropiat adineauri de pat? Cum am spus că mă numesc?

De ce se poartă așa cu mine? Sau sunt chiar atât de rău? După ce las o pauză, spun cu o voce care scârțâie.

— Îmi amintesc.

— Dar înainte de asta?

Am simțit că mă îneacă lacrimile. Au țâșnit, și am început să plâng în hohote.

Geiger a luat un șervețel de pe măsuța de lângă pat și mi-a șters fața.

— Ei, ce-i cu dumneata, Innokenti Petrovici? Pe lume sunt așa de puține evenimente pe care merită să ți le amintești, iar dumneata te amărăști.

— O să-mi revină memoria?

— Eu îmi pun toată speranța. Ești un caz la care nu se poate afirma nimic cert. Mi-a pus termometrul. Știi ce, amintește-ți

cât mai mult, aici e important efortul dumitale. Trebuie să-ți amintești singur totul.

Văd părul din nasul lui Geiger. Zgârieturile care i-au rămas pe bărbie de la bărbierit.

Se uită liniștit la mine. Frunte înaltă, nas drept, pince-nez – parcă l-a desenat cineva. Există figuri atât de tipice, că par plăsmuite.

— Am avut un accident?

— Se poate spune și-așa.

Prin ochiul de fereastră deschis, aerul din salon se amestecă cu aerul de iarnă de-afară. Se face tulbure, tremură, se topește, și dunga verticală a cadrului devine una cu trunchiul unui copac, și soarele asfințește devreme – undeva am mai văzut asta. Și fulgi de zăpadă care zboară am văzut. Care se topesc înainte să ajungă pe pervaz... Unde?

— Nu-mi aduc aminte nimic. Doar niște lucruri fără importanță – fulgi de zăpadă în oberlihtul de spital, răceala geamului când îți atingi fruntea de el. Evenimente nu-mi amintesc.

— Eu aș putea, desigur, să îți amintesc câte ceva din cele petrecute, dar viața în întregul ei n-am cum s-o redau în detaliu. Știi numai ceea ce a fost la exteriorul vieții dumitale: unde ai locuit, cu cine ai avut de-a face. Dar nu cunosc istoria gândurilor, senzațiilor dumitale, înțelegeți? Mi-a scos termometrul de la subraț: 38,5. Cam mult.

Luni

Ieri n-a mai fost timp. Iar astăzi e luni. Lucrurile au stat așa. Geiger a adus un creion și un caiet gros. A plecat. S-a întors cu un suport pentru scris.

— Scrie tot ce s-a petrecut peste zi. Și tot ce îți aduci aminte din trecut, scrie și asta. Acest jurnal zilnic e pentru mine. O să văd cât de repede avansăm în problema pe care o avem.

— Deocamdată, toate întâmplările mele sunt legate de dumneavoastră. Atunci, să scriu despre dumneavoastră?

— *Abgemacht*¹. Descrie-mă și evaluează-mă din toate punctele de vedere – modesta mea persoană o să atragă alte fire ale conștiinței dumitale. Și vom lărgi treptat aria legăturilor pe care le faci.

Geiger mi-a pus suportul pe burtă, care se ridica trist cu fiecare respirație a mea, parcă respira chiar ea. L-a îndreptat. A deschis caietul, mi-a pus între degete creionul – ceea ce, la drept vorbind, e de prisos. Deși sunt bolnav (întrebarea e: de ce anume?), mâinile și picioarele le mișc. Ce anume să notez – că doar nimic nu se întâmplă și nu-mi amintesc nimic?

Caietul e peste măsură de mare – ar ajunge pentru un roman. Învârt în mână creionul. Totuși, ce boală am? Doctore, o să trăiesc?

— Doctore, în cât suntem azi?

Tace. Tac și eu. Să-l fi întrebat ceva nelalocul său?

— Hai să facem în felul următor, spune el într-un târziu. Indică numai zilele săptămânii. Așa o să ne înțelegem mai bine asupra timpului.

Geiger e misterul în persoană. Răspund:

— *Abgemacht*.

Râde.

Iar eu m-am apucat și am scris totul – de ieri și de azi.

Marți

Azi am făcut cunoștință cu infirmiera, Valentina. Zveltă. Taciturnă.

Când a intrat, m-am prefăcut că dorm – asta îmi intră deja în obicei. Pe urmă am deschis un ochi și am întrebat:

1. Ne-am înțeles (în germană în original).

— Cum te cheamă?

— Valentina. Doctorul a spus că aveți nevoie de liniște.

La toate întrebările următoare nu a răspuns. Stând cu spatele la mine, ștergea cu o cârpă podeaua. Solemnitatea ritmului. Când se apleca să clătească cârpa în găleată, de sub halat îi apărea furoul. Ce liniște să mai fie...

Glumesc. De putere – nici urmă. Dimineață mi-a fost luată temperatura: 38,7. Geiger s-a îngrijorat.

Pe mine mă îngrijorează că nu pot să deosebesc amintirile de vise. Impresiile cu mai multe senzuri de azi-noapte. Zac acasă cu temperatură – influență¹. Mâna bunicii e răcoasă, termometrul e răcoros. Dincolo de fereastră, rafale de zăpadă troienesc drumul spre școală; azi nu m-am dus. Vasă-zică, acolo o să ajungă la catalog la *P* (un deget plin de cretă lunecă pe catalog) și o să fie strigat Platonov.

Dar Platonov nu e, raportează șeful clasei, a rămas acasă pentru că are influență, i se citește, ia te uită, *Robinson Crusoe*. În casă se aude, poate, pendula. Bunica, spune mai departe șeful clasei, își potrivește mai bine pince-nez-ul, și lentilele lui îi fac ochii mari și bulbucăți. Sugestivă imagine, încuviințează învățătorul, să numim asta apoteoză a lecturii (rumoare în clasă).

Esența acțiunii, spune șeful, dacă e să fie pe scurt, constă în următoarele. Un tânăr ușuratic pleacă într-o călătorie pe mare și suferă un naufragiu. Este aruncat pe o insulă nelocuită, unde rămâne fără mijloace de trai, dar ce este mai important – fără oameni. Oameni în general. Dacă s-ar fi purtat de la început cu minte... Nu știi cum să mă exprim ca să nu sune pretențios. Un fel de parabolă a fiului răătăcitor.

Pe tabla din clasă (aritmetica de ieri) e o ecuație, scândurile podelei sunt umede de la curățenia de dimineață. Învățătorul arată cum Robinson se zbate neputincios încercând să ajungă la țarm. Îi este de ajutor, pentru a reda viziunea

1. Termen învechit pentru o boală epidemică asemănătoare gripei.

catastrofei în adevărata ei amploare, tabloul *Al nouălea val* al lui Aivazovski. Tăcerea învățătorului pătruns de situație nu este întreruptă nici măcar de vreo exclamație. Dincolo de cercevelele duble abia dacă se aud roțile trăsurilor.

Și eu am citit nu o dată *Robinson Crusoe*, dar când zaci bolnav nu prea citești. Te ustură ochii, rândurile plutesc. Urmăresc buzele bunicii. Înainte să întoarcă pagina, își duce un deget la buze. Din când în când mai soarbe din ceaiul rămas, și atunci zboară pe *Robinson Crusoe* stropi abia vizibili. Câteodată, fărâmițe din pesmetul mâncat între capitole. După ce o să mă fac bine, o să dau atent paginile citite și o să scutur firimiturile de pâine uscate și zdrobite.

— Îmi amintesc mai multe locuri și oameni de tot felul, îi spun tulburat lui Geiger. Îmi amintesc niște lucruri spuse. Dar nici să mă omori nu-mi amintesc cine ce cuvinte a rostit. Și unde.

Geiger e liniștit. Speră că asta va trece. Nu consideră că e ceva esențial.

Dar poate nici nu e esențial? Poate are importanță numai faptul că acele cuvinte au fost spuse și s-au păstrat, iar de către cine și unde – e prea puțin important? Va trebui să îl întreb pe Geiger – se pare că el știe tot.

Miercuri

Se întâmplă însă și așa: cuvintele nu s-au păstrat, dar imaginea o am în totalitate. De pildă, un om care șade, în amurg. Odaia e deja pe jumătate în întuneric, dar el nu aprinde încă lumina – o fi făcând economie? O imobilitate tristă. Un cot rezemat pe masă, fruntea se odihnește în palmă, degetul mic stă depărtat. Chiar și în întuneric se vede că hainele îi sunt boțite, și sunt așa de brun-cenușii, că nici nu mai au culoare, iar fața și mâna fac o singură pată albă. Omul pare dus pe gânduri, deși în realitate nu se gândește la nimic, se

odihnește, pur și simplu. Poate chiar spune ceva, dar vorbele nu se aud. Pentru mine cuvintele lui nu sunt importante, și, de fapt, cu cine să vorbească – cu el însuși? Că doar nu știe că eu îl observ, iar dacă spune ceva, nu mie îmi spune. Mișcă buzele, se uită pe fereastră. Picăturile de pe geam reflectă luminiscenta străzii, sclipesc în ele luminile trăsurilor. Ochiul de geam scârțâie.

Până acum am văzut în salon numai doi oameni: pe Geiger și pe Valentina. Doctorul și sora medicală – dar, de fapt, de cine să mai fie nevoie? Mi-am adunat puterile, m-am ridicat, m-am dus la fereastră – în curte pustiu, zăpadă până la genunchi. Odată, ținându-mă de perete, am ieșit din salon pe coridor – și imediat a apărut Valentina: aveți regim la pat. Întoarceți-vă în salon. Regim...

Apropo: amândoi arată ca din vechiul regim, Geiger, dacă nu e în halat, este negreșit în costum cu vestă. Amintește de Cehov... Mă tot gândeam: de cine îmi amintește? De Cehov! Până și pince-nez poartă. Dintre cei care trăiesc acum, cred că am văzut pince-nez numai la Stanislavski, dar acesta e om de teatru... De altfel, aș spune că în cuplul care mă tratează este o oarecare teatralitate, Valentina e întruchiparea sorei de caritate din timpul războiului. Chiar nu știu cum vor reacționa la impresia mea – căci Geiger o să citească tot, așa ne-am înțeles. La urma urmelor, el însuși m-a rugat să scriu fără să ascund nimic din ceea ce observ, îmi amintesc, gândesc – iată, așa și scriu.

Astăzi mi s-a rupt tocul și i-am spus Valentinei. Ea a scos din buzunar ceva ca un creion și mi l-a întins.

— Nostim, zic, un toc de metal, n-am mai văzut niciodată așa un toc.

Valentina s-a înroșit și mi-a luat repede obiectul acela înapoi. Mi-a adus pe urmă alt creion. De ce s-a înroșit? Mă duce la toaletă, trage de pe mine indispensabilii pentru injecții – și nu se înroșește, iar pentru un creion, ca să vezi. În viața mea sunt acum o grămadă de enigme pe care nu pot

să le dezleg... Dar se înroșește încântător, până în vârful urechilor. Urechile sunt fine, gingașe. Ieri, când i-a căzut basmau albă, le-am admirat. Mai exact, una din ele. Valentina s-a aplecat peste lampă, cu spatele la mine, și o ureche i-a devenit străvezie și trandafirie, mi-a venit s-o ating. N-am îndrăznit. Dar nici n-aveam putere.

O senzație ciudată, parcă zac pe patul ăsta de o veșnicie. Mișc puțin o mână sau un picior – durere în mușchi, iar dacă mă mai și ridic fără ajutor din afară – picioare ca de vată. În schimb, temperatura a scăzut un pic: 38,3.

Îl întreb pe Geiger:

— Totuși, ce s-a întâmplat cu mine?

— Acest lucru, răspunde, trebuie să ți-l amintești dumneata singur, altfel, în locul conștiinței dumitale va fi a mea. Vrei asta?

Dar nu știi nici eu dacă vreau. Poate se va dovedi că am așa o conștiință, încât e mai bine să fie înlocuită.

Vineri

Referitor la cunoștință: ieri mi-am pierdut-o. Geiger și Valentina s-au speriat rău de tot. Când mi-am venit în fire, le-am văzut fețele răsturnate – parcă le părea rău să mă piardă. E plăcut când, dintr-un motiv oarecare, ți se duce lipsa – chiar dacă motivul nu e personal, ci, ca să spunem așa, de pură omenie. Cât a ținut ziua de ieri, Geiger nu mi-a dat înapoi foile. S-a temut, probabil, că în ajun am făcut un efort prea mare cu scrisul. Am zăcut și am urmărit cum cădeau fulgii de zăpadă în spatele ferestrei. Urmărindu-i, am adormit. Când m-am trezit, fulgii cădeau încă.

Lângă patul meu ședea pe un scaun Valentina. Îmi ștergea fruntea cu un burete ud. Sărută-mă, am vrut să spun, sărută-mă pe frunte. N-am spus. Fiindcă ar fi reieșit că mi-a șters fruntea înainte să o sărute. Și, în genere – e clar cine

Cuprins

Partea întâi / 9
Partea a doua / 197